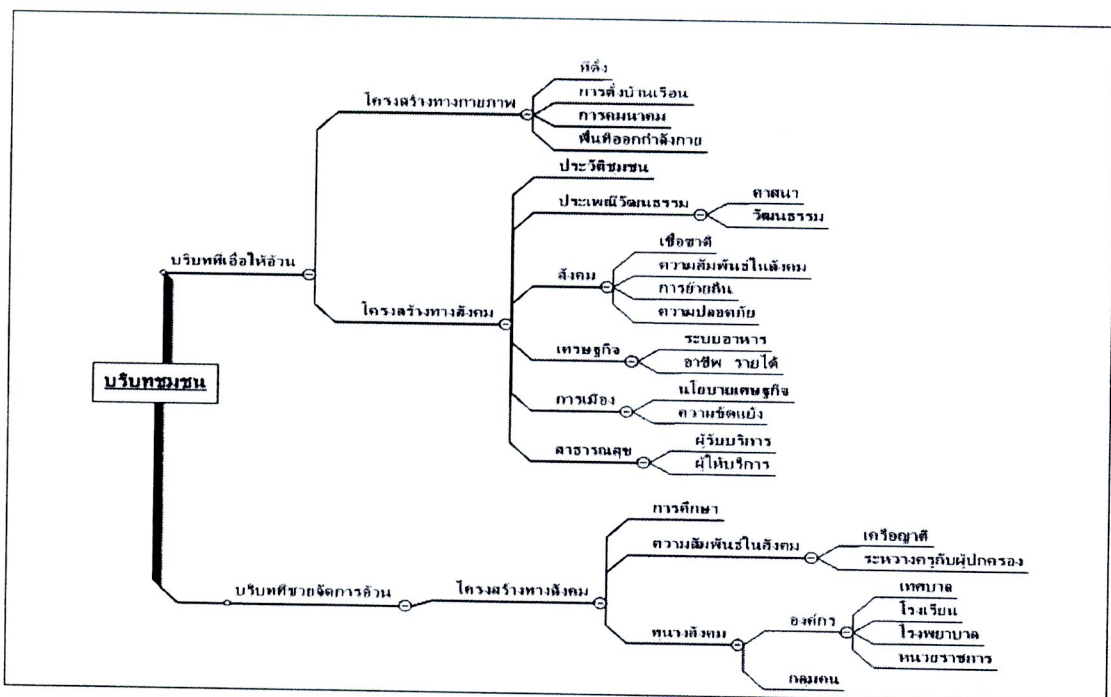

บทที่ 4

บริบทชุมชน

ภายใต้พื้นฐานความเชื่อที่ว่าความจริงมีการเปลี่ยนแปลงเป็นพลวัตร ซึ่งธรรมชาติของความรู้หรือความจริง (Ontology) นั้นจะขึ้นอยู่กับความคิด ประสบการณ์ของแต่ละคนในแต่ละสังคม ซึ่งเป็นไปตามวิถีชีวิต และสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ จัดเป็นหลักการองค์ความรู้เชิงสัมพัทธ์ (Relativism) โดยความรู้หรือความจริงจะถูกกำหนดโดยอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางสังคมและกาลเวลาหรือเมื่อกระแสโลกาภิวัตน์แผ่อิทธิพลไปทั่วโลก และเข้ามกระทบวิถีชีวิตคนไทยส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนทั้งระดับโครงสร้างและปัจเจก สังคมที่รับลัทธิบริโภคนิยมอย่างเข้มข้น คนปรับวิถีการดำเนินชีวิตรับเอาวิถีตะวันตกมาปรับใช้มากขึ้น ประชาชนไทยเกิดการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้เพื่อการดำรงชีวิต การเปลี่ยนแปลงข้างต้นส่งผลต่อสุขภาพของคนในชุมชนโดยเฉพาะ ภาวะน้ำหนักเกินและภาวะอ้วนในเด็ก ซึ่งต้องการการดูแลสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และเหมาะสมสอดคล้องกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น เพื่อเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงบริบท สิ่งแวดล้อมของชุมชน ซึ่งขอเสนอ 2 ส่วนคือ บริบทที่เอื้อให้อ้วนและบริบทที่ช่วยจัดการอ้วน (ภาพที่ 3) ดังรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 3 บริบทชุมชน

1. บริบทที่เอื้อให้อ้วน ประกอบด้วย โครงสร้างทางกายภาพและโครงสร้างทางสังคม

1.1 โครงสร้างทางกายภาพ ได้แก่ ที่ตั้งของชุมชน การตั้งบ้านเรือน การคมนาคมและพื้นที่ออกกำลังกาย

1.1.1 ที่ตั้ง อาณาเขต ชุมชนที่เป็นพื้นที่การศึกษาครั้งนี้ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล รวม 2 ชุมชนในทั้งหมด 11 ชุมชน อำเภอแห่งหนึ่งของจังหวัดเพชรบูรณ์ อยู่ห่างจากอำเภอเมือง มากกว่า 40 กิโลเมตร เป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่ มีฐานะเป็นเทศบาลเมือง เหมือนฐานะของอำเภอเมือง มีอาณาเขตติดกับอำเภอและจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งเชื่อมต่อกับภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีแม่น้ำสายสำคัญสายหนึ่งไหลผ่าน ซึ่งในอดีตเป็นแม่น้ำสำคัญ ซึ่งใช้หล่อเลี้ยงพื้นที่การเกษตรที่อุบรอบ ๆ และเป็นทางสัญจรทางน้ำเพื่อการค้าขายและคมนาคมที่สำคัญ แต่ในปัจจุบันไม่ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำเช่นอดีตอีกต่อไป แต่กลับได้รับผลกระทบจากแม่น้ำ เพราะในฤดูฝนมีปริมาณน้ำที่มีจำนวนมากและไหลป่าท่วมพื้นที่ในเขตชุมชนเมืองและรอบ ๆ ตลอดแนวแม่น้ำ

1.1.2 การตั้งบ้านเรือน สิ่งก่อสร้าง ที่ตั้งกระจายอยู่ชุมชนอย่างหนาแน่น มีหลากหลายลักษณะ คือ ที่อยู่อาศัย และโกดังเก็บของ สถานที่ราชการ และสำนักงานเอกชน ตลาด ร้านค้า ซึ่งอยู่ติดกับถนนแอสฟัลท์ที่เชื่อมต่อทั้งชุมชน

1.1.2.1 ที่อยู่อาศัย เนื่องจากบริเวณชุมชนเป็นแหล่งค้าขาย ดังนั้น บ้านเรือนส่วนใหญ่จึงเป็นอาคารพาณิชย์ ห้างแถว หรือโกดังสินค้า ดังนั้นที่อยู่อาศัยจึงเป็นสถานที่ประกอบอาชีพพร้อมไปด้วย และเห็นว่าชุมชนนี้มีระบบของการผลิตและกระจายอาหาร เครื่องอุปโภคบริโภค ให้กับชุมชนและพื้นที่อื่น และพบว่าลักษณะบ้านเดิวนั้นมีน้อยมาก ส่วนอาคารที่อุบรอบนอกเป็นอาคารที่ส่วนใหญ่ทำด้วยไม้ ทั้งที่เป็นอาคารเก่าและไม้เก่าที่นำมาสร้างเพื่อให้เช่า และมีบ้านเดี่ยวที่มีบริเวณ กระจายอยู่อย่างหลวม ๆ

1.1.2.2 สถานที่ราชการ หน่วยราชการระดับอำเภอ มีที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่เรียกว่า ที่ว่าการอำเภอ อยู่กลางเมือง และกระจายห่างออกไปไม่กี่กิโลเมตร และมีบ้านพักข้าราชการอยู่ใกล้เคียง

1.1.2.3 สำนักงานเอกชน ซึ่งเป็นธนาคาร สำนักงานของบริษัทต่าง ๆ กระจายอยู่อาศัยร่วมกับอาคารพาณิชย์ที่ใช้เป็นร้านค้าที่พักอาศัยของประชาชนในชุมชน รวมถึงโรงเรียนเอกชนที่เป็นสถานศึกษาที่ประชาชนในชุมชนนิยมส่งลูกเข้าเรียน โรงพยาบาลเอกชน เป็นต้น

1.1.2.4 ศาสนสถาน ในพื้นที่ศึกษา ไม่มีวัด แต่มีศาลเจ้าพ่อและโรงเจ เพื่อประกอบการเคารพบูชา และประกอบพิธีทางศาสนา เช่น งานศพ ของคนในชุมชน

1.1.3 การคมนาคม ทางคมนาคมที่เชื่อมต่อตัวชุมชนกับพื้นที่โดยรอบเป็นทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 21 ตัดผ่านเป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อทั้งภาคเหนือ กลางและตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งคนในชุมชนสามารถใช้เดินทางติดต่อกับพื้นที่อื่น ๆ ได้โดยรถประจำทางหรือรถยนต์ส่วนตัว

1.1.4 สถานที่ออกกำลังกาย สถานที่ออกกำลังกายมีลักษณะดังนี้ 1) สวนสาธารณะของเทศบาล 2) สนามในโรงเรียน 2 แห่ง 3) สนามที่ว่าการอำเภอ และ 4) ฟิตเนสของเทศบาล

1.1.4.1 สวนสาธารณะของเทศบาล ซึ่งมีอยู่หนึ่งแห่งและกำลังเริ่มสร้างใหม่หนึ่งแห่ง สนามกีฬา ซึ่งคนในพื้นที่รู้จักในชื่อเรียกว่าศูนย์เยาวชน ซึ่งมีอาคารกีฬาในร่ม และสนามเด็กเล่น ที่ตั้งของสวนสาธารณะอยู่บริเวณรอบนอกติดต่อกับทุ่งนาและชุมชนอื่น มีสภาพที่ทรุดโทรมและห่างไกล เป็นที่รวมกลุ่มของเยาวชนทั้งในและนอกชุมชน ซึ่งมักมารวมกลุ่มกัน มีการทะเลาะและทำร้ายร่างกายกันบ่อยครั้ง จนเป็นที่หว่นเกรงของคนในชุมชน

1.1.4.2 สนามในโรงเรียน ซึ่งมีทั้งสนามในโรงเรียนเทศบาลและเอกชน ในโรงเรียนเทศบาล คือ หอประชุม มีผู้สูงอายุมาออกกำลังกายเป็นประจำ และมีเครื่องเล่นสนามเด็กเล่นตั้งอยู่รอบนอก มีลานกีฬาของโรงเรียนซึ่งกลุ่มผู้ชายเล่นบาสเก็ตบอล ในตอนเย็น สนามกีฬาในโรงเรียนเอกชน ซึ่งมีสนามบาสเก็ตบอล สนามเทนนิส ซึ่งส่วนใหญ่คนมาออกกำลังกายคือวัยรุ่นชายและวัยทำงาน

1.1.4.3 สนามกีฬาที่ว่าการอำเภอ ซึ่งมีทั้งสนามฟุตบอล สนามบาสเก็ตบอล สนามเทนนิส ลานเดินแอร์โรบิก สนามเบตอง กลุ่มเพศชายจะเล่น ฟุตบอล บาสเก็ตบอล เทนนิส ส่วนเพศหญิงซึ่งส่วนใหญ่วัยกลางคนและผู้สูงอายุ จะเดินแอร์โรบิก ลักษณะที่ตั้งของสนามแห่งนี้ อยู่กลางชุมชนและมีตลาดได้รูงตั้งอยู่โดยรอบ เมื่อประชาชนมาออกกำลังกายแล้วก็จะแวะรับประทานอาหารและซื้ออาหารกลับบ้าน

1.2 โครงสร้างทางสังคม ที่เอื้อให้อ้วนประกอบด้วยประวัติศาสตร์ชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสาธารณสุข

1.2.1 ประวัติศาสตร์ชุมชน ชุมชนมีประวัติการก่อตั้งมานานและเจริญพัฒนามาโดยลำดับ และเป็นเมืองที่สำคัญมาตั้งแต่การตั้งประเทศไทย ซึ่งอยู่ร่วมสร้างประวัติศาสตร์ชาติไทย ครั้งก่อนสมัยอยุธยา ซึ่งมีหลักฐานปรากฏในบันทึกต่าง ๆ และเรื่องเล่าที่สืบทอดกันมา

การเริ่มก่อตั้งเมือง ตั้งแต่สมัยก่อนสุโขทัย ซึ่งเจ้าเมืองแห่งนี้เดิมมี เจ้าครองนคร ซึ่งมีพระปรีชาสามารถ ได้รวบรวมอาณาจักรจนสำเร็จและได้ยกเมืองที่รวบรวมได้ให้เพื่อนสนิทซึ่งต่อมาได้ตั้งเป็นอาณาจักรสุโขทัย

ด้วยลักษณะเมืองเป็นที่ราบลุ่ม ชื่อจึงสื่อถึงความราบลุ่มของเมืองและที่ตั้ง และต่อมาหลักฐานทางประวัติศาสตร์บอกเล่าถึงตัวชุมชนเอง ซึ่งปรากฏการสร้างว่าเป็นชุมชนเดิมอยู่แล้วและได้ตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2372 สมัยรัตนโกสินทร์ และปรากฏชื่อของถนนหรือสถานที่สำคัญซึ่งยังคงปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบัน

เมืองแห่งนี้เดิมเป็นเมืองใหญ่แต่เมื่อมีการจัดระบบการปกครองแบ่งหัวเมือง ยุบเมือง สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงได้ถูกจัดให้รวมกับนครบาลเพชรบูรณ์เป็นอำเภอหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามพื้นที่หรือชุมชนเองยังมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะและเป็นพื้นที่ที่มีความเจริญเทียบเท่าตัวจังหวัดดังที่กล่าวมา

ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่เป็นเมืองผ่านที่สามารถติดต่อกับภาคต่าง ๆ ได้สะดวก การคมนาคมดี การทำการค้าได้เจริญและเติบโตมาก ทำให้คนจากจังหวัดต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงอพยพ มาอยู่อาศัยและค้าขายกันจำนวนมากในพื้นที่ ทำให้เศรษฐกิจในพื้นที่ยิ่งขยายตัวเจริญพัฒนาอย่างเป็นลำดับ คนที่มาอาศัยอยู่ในเขตเมืองด้านในเป็นพื้นที่เป็นคนไทยดั้งเดิมซึ่งสะท้อนจากนามสกุลซึ่งเป็นนามสกุลพระราชทานและ ส่วนหนึ่งเป็นคนไทยเชื้อสายจีนที่มาค้าขายและตั้งครอบครัวมาจนถึงปัจจุบัน และอีกส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มแม่ค้าที่อพยพจากพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง เช่น พิจิตร พิษณุโลก มาค้าขายและใช้ชีวิตในเขตเมืองนี้

เพราะความหลากหลายของเชื้อชาติประชากรที่อาศัยในพื้นที่ และการดำรงและพัฒนาของเมืองที่ยาวนาน มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นเล่าเรื่องการเติบโตของเมืองมายาวนาน แต่เมื่อการเจริญมามากขึ้นเมืองได้ขยายออกครอบคลุมพื้นที่ใหม่ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเป็นเมืองมากขึ้น

1.2.2 ประเพณีและวัฒนธรรม

1.2.2.1 ศาสนา ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมีความเชื่อที่มีอิทธิพลจากจีนปะปนกัน วันสำคัญทางศาสนา ประชาชนประกอบกิจกรรมทางศาสนาโดยใช้พื้นที่ถนนซึ่งอยู่กลางเมือง และเชิญพระภิกษุจากวัดที่อยู่รอบชุมชนออกมาประกอบพิธี ในวันสำคัญทางศาสนาที่คนไทยทั่วไปยึดถือปฏิบัติ ดังในตารางที่ 7 ปฏิทินชุมชน

1.2.2.2 วัฒนธรรมประเพณี ประกอบด้วย วัฒนธรรมทางสังคมและวัฒนธรรมการบริโภค

1) วัฒนธรรมทางสังคม ประชาชนในเขตชุมชนที่ศึกษาสื่อสารกันด้วยภาษาไทยภาคกลางเป็นภาษาหลักและใช้ภาษา “หล่ม” ใช้สื่อสารบางวาระที่ไม่เป็นทางการ เนื่องจากพื้นที่ชนบทรอบนอกเป็นคนพื้นถิ่นใช้ภาษาหล่มสื่อสาร มีกลุ่มคนเชื้อสายจีนอยู่ร่วมกับคนไทยหล่มพื้นถิ่นทำให้ บุญ ประเพณี ของพื้นที่นี้ประกอบด้วยวัฒนธรรมไทยผสมจีน และ

ปฏิทินงานหรือกิจกรรมเป็นแบบภาครัฐกำหนด หรือวัฒนธรรมภาคกลาง ดังแสดงในตารางที่ 7

ปฏิทินชุมชน

ชุมชนที่ศึกษานี้เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตแบบคนเมือง มีวัฒนธรรมประเพณีผสมผสานระหว่างไทยและจีน มีลักษณะเป็นทางการเหมือนภาคกลาง มีภาษาท้องถิ่นใช้สื่อสารกัน แต่ภาษาทางการใช้ภาษาไทย งานบุญประเพณีจะมีทั้งปีตามวาระของวัฒนธรรมชาวจีนและของไทย แต่โดยทั่วไปอาชีพที่ประกอบตลอดปีคือค้าขาย การถ่ายทอดวัฒนธรรมชาวจีนผสมผสานกับความเชื่อเพื่อแผ่ของคนไทยทำให้มีปรากฏการณ์การให้อาหารหรือขนมจากการทำบุญตามความเชื่อประเพณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องอาหาร แต่ละวาระของวันสำคัญ ชาวบ้านจะมีการแบ่งปันอาหารแก่มิตร ญาติอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมการกิน การบริโภคส่วนหนึ่งคือ การกินและการให้ การให้อาหารเป็นความดีด้านหนึ่งที่พึงประพฤติดังแก่ครอบครัวและคนอื่นๆ ความเชื่อจากการให้อาหารนี้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวให้ได้รับอาหารอย่างเต็มกำลังความสามารถของครอบครัว

2) วัฒนธรรมการบริโภค คนในชุมชนมีแบบแผนการบริโภค ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือกลุ่มประชาชนทั่วไป และกลุ่มเด็ก

(1) กลุ่มประชาชนทั่วไป จำแนกเป็นอาหารแต่ละมื้อและอาหารในโอกาสต่าง ๆ อาหารแต่ละมื้อ อาหารหลักของคนในชุมชนมีทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว กลุ่มเชื้อสายจีนและคนไทยพื้นถิ่นจะบริโภคข้าวเจ้าเป็นหลัก บริโภคข้างเหนียวในมื้อเช้าหรือมื้อเที่ยง บางมื้อ ส่วนครอบครัวที่อพยพมาที่มีเชื้อสายจากจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง บริโภคข้าวเจ้าเป็นหลัก กลุ่มคนที่มีเชื้อสายที่คนพื้นถิ่นเรียกว่า ลาวหรือคนชนบทจะบริโภคข้าวเหนียวเป็นหลัก อาหารในโอกาสต่าง ๆ เมื่อมีวาระพิเศษคนในชุมชนจะมีการกินอาหารอย่างน้อยสองประเภทคือ การไปกินอาหารนอกบ้าน และการซื้ออาหารมาปรุงเองในบ้าน เทศกาลต่าง ๆ หรือมีประเพณี พบอาหารที่ประกอบในบุญประเพณีสำคัญของคนเชื้อสายจีน ได้แก่ ในวันสารจีน วันขึ้นปีใหม่มจีน งานเทศกาลบ๊ะจ่าง ซึ่งซื้อจากตลาดและประกอบกันในครอบครัวหรือส่วนหนึ่งซื้อทั้งหมด แล้วกระจายให้เพื่อนและญาติมิตร ส่วนในงานประเพณีสำคัญ ประชาชนในพื้นที่ใช้ร้านอาหาร ภัตตาคารหรือการจ้างเหมาแม่ครัวมาประกอบอาหารเลี้ยงแขกหรือผู้เข้าร่วมงาน เมื่อมีงานจะวางระบบการเลี้ยงแบบโต๊ะจีน คือนั่งกินเป็นโต๊ะและมีอาหารวางไว้เป็นโต๊ะ

(2) กลุ่มเด็ก แบบแผนการบริโภคสามารถแจกแจงแต่ละช่วงเวลาได้ดังนี้ อาหารเช้า ส่วนใหญ่จะได้จากการซื้อจากร้านค้าในตลาด ซึ่งหลักการซื้ออาหารมื้อเช้าคือ “ง่าย ๆ” ดังนั้น อาหารมื้อเช้าจึงเป็นอาหารที่ปรุงสำเร็จเช่น ข้าวเหนียวหมูปิ้ง ข้าวเหนียวกับเนื้อทอดต่าง ๆ หรืออาหารจานเดียวเช่น โจ๊ก ข้าวมันไก่ และเครื่องดื่มประจำตอนเช้าคือนม แต่อย่างไร

ก็ตาม จากข้อมูลพบว่าส่วนหนึ่งเด็กไม่ได้รับประทานอาหารเช้า เนื่องจากต้องรีบไปโรงเรียน อาหารกลางวัน เด็กที่เข้าเรียนในชั้นอนุบาล จะได้รับอาหารเสริมนม ซึ่งโรงเรียนมีบริการ ส่วนหนึ่งเด็กนำมาจากบ้าน โดยจะได้ดื่มก่อนอาหารกลางวันทุกวันในภาคเรียน อาหารกลางวันมี 2 ประเภท คืออาหารกลางวันของโรงเรียนและอาหารจากผู้ปกครองทั้งห่อมาและนำมาให้ที่โรงเรียน การรับรู้ของผู้ปกครองต่ออาหารกลางวันในโรงเรียน จากการสัมภาษณ์พบว่า บริการที่โรงเรียนควรปรับปรุงคือเรื่องอาหารกลางวันเนื่องจากเด็กไม่รับประทานอาหารเช้า อย่างไรก็ตามสภาพการบริการอาหารกลางวันของโรงเรียนกลับเป็นบทเรียนให้ลูกหลานเพื่อสร้างความอดทน การปรับตัวเข้ากับภาวะที่ลำบาก อาหารบ่ายและเย็น เด็กจะเริ่มรับประทานอาหารช่วงบ่ายสองโมงเป็นอาหารว่างซึ่งอาจเป็นผลไม้หรือขนม จำนวน 2-3 ชิ้น แต่บางคนเลือกไม่กินเพราะสนใจกิจกรรมหรือเล่นกับเพื่อน ๆ มากกว่าหรือชนิดอาหารไม่ถูกปาก เมื่อโรงเรียนเลิกการเรียนการสอน แหล่งอาหารที่นักเรียนซื้อบริโภคคือร้านอาหารในโรงเรียนและร้านอาหารนอกรั้วโรงเรียน ขณะรอผู้ปกครองมารับและขณะเดินทางกลับบ้าน และระหว่างทางกลับบ้านส่วนหนึ่งแวะซื้อจากร้านค้าที่มีกระจายตลอดทางและในตลาด แต่อาหารมื้อเย็นมื้อหลักในครอบครัวจะซื้อมาประกอบหรือซื้ออาหารปรุงสำเร็จ เวลาการรับประทานอาหารเช้าระหว่าง 18.00-20.00 น. เด็กอายุ 3-5 ปี ส่วนใหญ่ช่วยเหลือตนเองในการรับประทานได้แล้ว สถานที่กินส่วนหนึ่งต้องไปรับประทานที่บ้านย่าหรือยาย แต่ส่วนหนึ่งรับประทานที่บ้านของตนเอง อาหารก่อนนอน คือนม ซึ่งมีทั้งนมสดและนมเปรี้ยว ซึ่งครอบครัวจะซื้อเตรียมไว้ให้พร้อมสม่ำเสมอ แต่อย่างไรก็ตามบางครอบครัวอาจออกมาซื้ออาหารรอบดึกรับประทานจากร้านขายอาหาร ใต้ร่มในตลาด ใต้ร่มหรือร้านค้าที่เปิดตอนกลางคืนซึ่งอยู่ไม่ไกลจากที่พักอาศัย

ม.ก	ก.พ	มี.ก	เม.ย	พ.ก	มิ.ย	ก.ก	ส.ก	ก.ย	ต.ก	พ.ย	ธ.ก
วันขึ้นปีใหม่	วันตรุษจีน (7)		วันสงกรานต์ (5)	วันแรงงาน (1)	วันไหว้ พระจันทร์ (8)	อาสาพัฒนา (17)	วันเฉลิมพระ ชนมพรรษา (12)	ไหว้พระจันทร์ (14)	เทศกาลกินเจ (1-7)	วันลอยกระทง (12)	วันเอ็ดส์โลก
สิ้นสุดงาน พ่อกฐณคณเมือง (2)	วาเลนไทน์ (14)		วันจักรี (6)	วันฉัตรมงคล (5)		วันเข้าพรรษา (18)	วันสารทจีน(15)	เทศกาลกินเจ (29-30)	วันออกพรรษา (14)และกวน ข้าวทิพย์		วันพ่อ
งานวิ่ง ประจำปี	งาน พระพุทธบาท (18)		วันสงกรานต์ (13-15)	วันพืชมงคล (9)			เทศกาลเจ		วันปิยะ มหาราช (23)		รัฐธรรมนูญ
	วันมาฆบูชา			วันวิสาขบูชา (19)					งานวิ่งล่องเจ้า พ่อกกไท่		คริสต์มาส
											งานเทศกาล อาหาร
											เริ่มงานพ่อกฐณ คณเมือง
											อาหารสะอาด รสชาติอร่อย
											วันสิ้นปี
ประชุม อสม. 3-8	ประชุม อสม. 3-8	ประชุม อสม. 3-8	ประชุม อสม. 3-8	ประชุม อสม. 3-8	ประชุม อสม. 3-8	ประชุม อสม. 3-8	ประชุม อสม. 3-8	ประชุม อสม. 3-8	ประชุม อสม. 3-8	ประชุม อสม. 3-8	ประชุม อสม. 3-8

1.3 สังคม: สังคมเมืองใหญ่หลากหลายสายพันธุ์ ประกอบด้วย เชื้อชาติ ความสัมพันธ์ในสังคม การย้ายถิ่นและความปลอดภัย

1.3.1 เชื้อชาติ คนในชุมชนมีสามกลุ่มคือกลุ่มที่เป็นคนไทยดั้งเดิม กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน และคนไทยจากพื้นที่อื่น ๆ มาอาศัยอยู่อย่างกลมกลืน กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนมีหลายนามสกุลใหญ่และจะเกี่ยวพันกันด้วยการแต่งงาน ดังนั้น กิจกรรมชุมชนจึงมีทั้งงานของกลุ่มคนไทย และคนไทยเชื้อสายจีน

1.3.2 ความสัมพันธ์ในชุมชน สามารถจำแนกเป็นสองกลุ่มคือกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ระหว่างสายเลือดและการแต่งงาน และกลุ่มที่ไม่มีความความสัมพันธ์ระหว่างสายเลือดและการแต่งงาน 1) กลุ่มที่มีความสัมพันธ์ระหว่างสายเลือดและการแต่งงาน คนในชุมชนมีทั้งคนไทยและคนไทยเชื้อสายจีน ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนจะเป็นกลุ่มก้อนที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดและการแต่งงานจะแน่นแฟ้น การตั้งบ้านเรือนของชุมชนไม่มีลักษณะเหมือนกลุ่มบ้านชนบทที่อยู่ใกล้กัน แต่ในเมืองจะอยู่กระจายตามที่ตั้งของร้านหรือบ้านที่สร้างไว้ ฉะนั้น บ้านเพื่อนบ้านที่อยู่ติดกันจึงเป็นคนที่ไม่ใช่ญาติ 2) กลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างสายเลือดและการแต่งงาน พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นอยู่อย่างหลวม ๆ การพูดคุยประเด็นต่าง ๆ หากเป็นเรื่องอ่อนไหวต่อความรู้สึกจะมองว่าเป็นเรื่องส่วนตัว แต่อย่างไรก็ตาม พบว่าความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดของกลุ่มคนที่ไม่เชื่อมด้วยสายเลือดและการแต่งงานคือความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับครูของลูกกลับแน่นแฟ้น เนื่องจากพ่อแม่ต้องฝากลูกไว้ให้ครูดูแล สั่งสอน ทั้งเรื่องวิชาการและสังคม เป็นเวลาที่ยาวนานหลายปี บางครอบครัวนับได้ตั้งแต่เด็กเข้าอนุบาลเด็กเล็กจนถึงจบประถมศึกษา รวมประมาณ 10 ปี เรื่อยมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ถึงรุ่นลูกหลานเนื่องจากโรงเรียนแห่งนี้ให้บริการมานาน

1.3.3 การย้ายถิ่น การย้ายถิ่นของคนมีทั้งย้ายไปทำงานที่อื่น และคนนอกพื้นที่มาทำงานและพักอาศัยในเขตเมือง กลุ่มคนที่ทำงานนอกพื้นที่มีทั้งกลุ่มที่การศึกษาสูงที่ทำงานในเขตเมืองใหญ่ และกลุ่มที่ยากจนและต้องทำงานในเมืองต่างๆที่เป็นเขตอุตสาหกรรม เมื่อมีลูกจะให้ค้าขายหรือปู้ย่าเลียงดู และจะมาเยี่ยมเมื่อมีวันหยุดยาว กลุ่มที่อพยพเข้ามาทำงานในเขตเมือง ทั้งอาศัยอยู่และเปิดร้านเพื่อค้าขายหรือรับจ้างทำงาน มาจากจังหวัดใกล้เคียงและต่างตำบลหรืออำเภอ ที่พักกลุ่มคนที่อพยพมาจะอาศัยเช่าพักอาศัยอยู่รอบนอกของเขตเมือง ในบ้านหรือห้องแถวที่คนในชุมชนสร้างเพื่อเก็บค่าเช่าเป็นรายได้

1.3.4 ความปลอดภัย เมืองและชุมชนแห่งนี้เป็นเมืองที่มีการรวมตัวของคนจากที่ต่าง ๆ ทั้งในอำเภอและต่างจังหวัด อาชญากรรมที่กระทบกับความปลอดภัยในชีวิตมีไม่มาก แต่สถานการณ์ที่สำคัญและกระทบกับการเลี้ยงเด็กคือ แก๊งลักขโมยเด็กขึ้นรถตู้ ประชาชนในชุมชนจึงอยู่อย่างระมัดระวัง

1.4 เศรษฐกิจ: เมืองแห่งการค้าขายและอยู่อาศัย การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชน มีพัฒนาการการเจริญเติบโต มาตามลำดับ เป็นเมืองที่รับอิทธิพลจากการพัฒนาระดับประเทศ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นย่อมกระทบต่อวิถีชีวิตและสุขภาพของคนในชุมชน ดังแสดงรายละเอียดในประเด็นต่อไปนี้

1.4.1 ระบบอาหาร “...ครัวของประเทศ...” ที่ตั้งของชุมชนเป็นศูนย์กลางกิจกรรมและระบบการกระจายอาหารของชุมชนในเขตเมืองและชุมชนรอบเมืองและอำเภอโดยรอบหรือบางจังหวัดที่ติดต่อกัน รวมทั้งรับอาหารจาก ชุมชนที่อยู่ภายนอกเมือง จากอำเภอ จังหวัดที่อยู่เคียงและที่อยู่ห่างไกล เนื่องจากมีการคมนาคมที่สะดวก และมีเงินเพียงพอที่จะซื้อขาย ระบบอาหารของชุมชนมีส่วนองค์ประกอบดังนี้

1.4.1.1 แหล่งอาหาร มีแหล่งอาหารนอกชุมชน ในชุมชน และในโรงเรียน

1) แหล่งอาหารนอกชุมชน มีการนำสินค้า อาหาร เข้ามาบริโภคในเขต มีจากแหล่งผลิตทางการเกษตรของประชาชน ในเขตอำเภอรอบนอก รวมถึงจังหวัดต่าง ๆ ทั้งใกล้และไกล ซึ่งมีอยู่ตลอดปี แหล่งอาหารในอำเภอและอำเภอใกล้เคียง สามารถผลิตอาหารได้ตลอดปี เพราะความเอื้ออำนวยจากความสมบูรณ์ทางภูมิศาสตร์ สามารถทำนาได้ตลอดปี อำเภอรอบข้างเป็นพื้นที่ราบเชิงเขา สามารถผลิตอาหารที่เหมาะสมกับพื้นที่เชิงเขา และส่งมาขายสอดคล้องกับอาหารในพื้นที่ลุ่มอย่างต่อเนื่อง และด้วยภูมิศาสตร์ที่เป็นอำเภอที่เป็นทางผ่านจากภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้อำเภอนี้เป็นศูนย์กลางกระจายอาหารสู่ภาคต่างทั่วประเทศ มีตลาดผักขนาดใหญ่และมีความหลากหลายของผัก ซึ่งมีตลอดปี พ่อค้ารับซื้อผลิตผลการเกษตรจากเกษตรกร และพ่อค้าย่อยในพื้นที่ ซื้อสินค้าที่มาจากจังหวัดอื่น และใช้ตลาดแห่งนี้กระจายสินค้าต่อไปอย่างต่อเนื่อง

2) แหล่งอาหารในชุมชน มีทั้งประเภทที่ตั้งกับพื้นที่ที่จะเคลื่อนที่ประเภทตั้งอยู่กับที่ มีทั้งอยู่ใกล้บ้านในชุมชน ในตลาดสดเทศบาล บริเวณถนนที่เทศบาลอนุญาตร้านค้าร้านอาหารที่เป็นอาหารพานิช ร้านค้าที่มีที่นั่งและบริเวณกว้าง รวมถึงในโรงเรียน และหน้าโรงเรียน การค้าขายมีการค้าขายทั้งกลางวันและกลางคืน ตลอดเวลา ซึ่งมีทั้งหมด 8 จุด คือ 1) ตลาดสดหน้าโรงเรียนเทศบาล 2) ตลาดสดบริเวณสามแยกถนนเทศบาล 3) ตลาดสดในตลาดเทศบาล 3 4) ตลาดใต้รุ่ง สองแห่งหน้าโรงพยาบาล และบริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอ 5) ร้านอาหารทั่วไป 6) ร้านอาหารกลางคืน 7) หน้าโรงเรียน และ 8) ร้านสะดวกซื้อ จำนวน 3 แห่ง ดังแสดงในตารางที่ 8

เส้นทางของการขนส่ง/การเข้าถึงอาหาร จากการศึกษาพบว่า มีเส้นทางของการขนส่งและการเข้าถึงอาหารได้หลากหลายเส้นทาง คือ 1) ใช้รถยนต์จากกลุ่มพ่อค้าและ

ประชาชนที่นำจากบ้านและจากตลาดนอกชุมชนเข้ามาขายในตลาด 2) ประชาชนจะเข้ามาจับจ่ายในตลาดสดตอนเช้าและตอนเย็นถึงค่ำ ประชาชนจะเดินเลือกซื้ออาหาร 3) หรือขับมอเตอร์ไซด์ตระเวนหาร้านค้าซื้ออาหารที่ชอบ ตามความสะดวกและวาระที่ต้องผ่านร้านค้านั้น ๆ 4) พ่อค้าขายเข้ามาซื้ออาหารในช่วงเช้ามีด ส่งทำอาหารเพื่อขายแก่ร้านค้าตามชุมชนเพื่อนำไปขายต่อในชุมชนและขายย่อย

ตารางที่ 8 แหล่งอาหารในเวลาต่าง ๆ รอบวันในชุมชน

แหล่งอาหาร/เวลาการค้า	จุดที่ 1	จุดที่ 2	จุดที่ 3	จุดที่ 4	จุดที่ 5	จุดที่ 6	จุดที่ 7	จุดที่ 8
00.00 น.								
01.00 น.								
02.00 น.								
03.00 น.								
04.00 น.								
05.00 น.								
06.00 น.								
07.00 น.								
08.00 น.								
09.00 น.								
10.00 น.								
11.00 น.								
12.00 น.								
13.00 น.								
14.00 น.								
15.00 น.								
16.00 น.								
17.00 น.								
18.00 น.								
19.00 น.								
20.00 น.								
21.00 น.								
22.00 น.								
23.00 น.								

3) แหล่งอาหารในโรงเรียน แหล่งอาหารที่มีความสัมพันธ์กับการกินของเด็กที่สำคัญคือในโรงเรียนและ ร้านค้าหน้าโรงเรียนซึ่งพัฒนาการการดำเนินงาน ขอเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วย ประวัติการดำเนินงานของร้านค้าในโรงเรียนและหน้าโรงเรียน และการดำเนินการค้าของพ่อค้าแม่ค้า ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) ประวัติการดำเนิน การค้าหน้าโรงเรียนมีประวัติความขัดแย้งระหว่างผู้บริหารโรงเรียนและพ่อค้าแม่ค้าหน้าโรงเรียน มาช้านาน โดยพบว่ามี ลักษณะความขัดแย้ง 2 แบบคือ 1) การขัดกันของผลประโยชน์ ระหว่างพ่อค้าและโรงเรียนที่ทำการขายของหน้า

โรงเรียนของกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าเกิดขึ้นมานานแล้ว จากคำบอกเล่าของพ่อค้าแม่ค้ารุ่นแรกได้ใจความว่า เนื่องจากพิธีเศรษฐกิจที่ทำให้โรงเรียนเปิดให้แม่ค้าพ่อค้าจากภายนอกเข้าไปขายของในโรงเรียน โดยจะแบ่งเป็นล็อกๆ ให้ขายสินค้าและโรงเรียนทำสัญญาปีต่อปี และยังมีค่าเช่ารายวันอีก วันละ 200 บาท แม้การค้าขายในโรงเรียนจะขายได้ดีแต่ก็ทำได้ไม่นาน เมื่อเศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัวทางโรงเรียนจึงดำเนินการขายของในโรงเรียนเอง ทำให้พ่อค้าแม่ค้าต้องออกจากโรงเรียนและมาวางขายสินค้านำโรงเรียน 2) การขัดกันของผลประโยชน์ด้านสุขภาพและเศรษฐกิจ จากเงื่อนไขความต้องการของโรงเรียนเพื่อดูแลสุขภาพเด็ก โรงเรียนได้ผลักดันให้ร้านค้าหน้าโรงเรียนออกจากบริเวณหน้าโรงเรียน โรงเรียนกำหนดอาณาเขตห้ามขายของหน้าโรงเรียน ร้านค้าจึงต้องขยับมาขายริมขอบอาณาเขตที่ห้าม ซึ่งเป็นพื้นที่ริมทางเดินเท้าอยู่ในความดูแลของเทศบาล นโยบายของเทศบาลส่งเสริมให้มีการค้าขายเพิ่มรายได้ กระตุ้นให้เศรษฐกิจหมุนเวียน จึงไม่ขัดขวางการค้าขายในบริเวณนี้ ช่วงแรกทางเทศบาลเก็บภาษีร้านค้าเฉพาะรายปีละ 200 บาทแต่เมื่อปี พ.ศ. 2550 ทางเทศบาลได้มาเก็บเงินรายวันเพิ่มเป็นวันละ 5 บาทและให้พ่อค้าแม่ค้าจัดการขยะให้พื้นที่สะอาด

“.....ก่อนจะเข้าไปในโรงเรียน ยังไม่ได้ไปขายที่ไหน พอเขาเรียกขายเราถึงไปสมัคร ...10 เจ้านะแม่ค้าในนั้น ก็มี ดายก ยายดาเรา ไอ้ปู่ ป้าติ่ม ดาแซ นั้นแหละ แผลงเดิมกันหมดเลย ดาแซ ดายก ยายดา ป้าติ่ม นอกนั้นไม่มีละ เหลืออยู่ สี่คน ... โอ๊ยย ถ้าคุยแล้วมันลำบากนะ เก็บวันละสองร้อย เก็บจากแม่ค้าวันละสองร้อย เราต้องทำให้เขาก่อน สองร้อย นอกเหนือจากนั้นเราถึงจะได้กำไร... ...ลำบากอยู่นั้น แต่ขายดี ขายไปขายมาขาดทุน มันแค่ 5 บาทนะจានึง เราก็ตัดมือเดิบ ขาดทุน ขายอยู่ 4 ปี ก่อนเศรษฐกิจตก เขาเอาคนของเขาขายอยู่ก่อนเสร็จแล้วพอเศรษฐกิจตก เขาก็เลยให้แม่ค้าเข้าไปขายเลย พอเศรษฐกิจขึ้นเขาก็เลยเอาคืน ไปเฉยๆ เลยนะ เราไม่ได้อะไรเลย - อยู่ข้างนอกก็ดี ก็ขาย...ขายย៉มั้ง ลูกสาว เรา ออกมาอยู่บ้าน เลย มาทำอะไรต่ออะไรอยู่บ้าน ปัจจุบันลูกสะใภ้ทำแล้ว ทำไปขายที่หน้าโรงเรียน กระเพาะปลา มั่ง ย៉มั่ง... แต่เราไปช่วยทุกวันนะ แต่เขาเป็นคนทำ เราปลดเกษียณแล้วก็บอกเขาเอา จนเขาทำได้ ทำเก่ง...”

สัมภาษณ์แม่ค้าขายกระเพาะปลา เมษายน 2551

(2) การดำเนินการค้าของพ่อค้าแม่ค้า การค้าขายของร้านค้า มีทั้งกลไกการควบคุมการค้าขาย กลวิธีการขาย การควบคุมคุณภาพสินค้า และการเอาตัวรอดของพ่อค้าแม่ค้า

(2.1) การควบคุมการค้าขาย จากแหล่งที่มาของพ่อค้า แม่ค้า ที่มาจกหลากหลาย ประเภทของร้านค้ามี 2 แบบคือ ร้านค้าประจำซึ่งเสียเงินตามกฎหมายของเทศบาล และร้านค้าเคลื่อนที่ซึ่งย้ายมาจากโรงเรียนต่าง ๆ เมื่อมีความหลากหลาย จึงเกิดกลวิธีการ

คำหน้าโรงเรียนซึ่งกำหนดว่า ห้ามขายซ้ำ กฎเพื่อความอยู่รอด การควบคุมตนเองเกิดขึ้นโดยไม่ต้องมีลายลักษณ์อักษร ซึ่งกฎการขายนี้ควบคุมโดยกำลังซื้อของผู้ซื้ออีกชั้นหนึ่ง

จากกฎวิธีการขาย ทำให้สินค้ามีหลากหลาย มีทางเลือกของอาหารให้เด็ก ๆ บริโภคมากขึ้น ราคาที่ย่อมเยาเป็นมิตรกับเด็ก ทำให้ปริมาณอาหารมีมากขึ้น จากกำลังซื้อที่มีเท่าเดิม อาจมองได้ว่าส่งเสริมให้เด็กเข้าถึงอาหารมากขึ้นมีปริมาณอาหารบริโภคมาก การดำรงอยู่ของร้านค้ามีความถูกต้องชอบธรรมตามกฎหมาย มีผลดีต่อเศรษฐกิจชุมชน ประชาชนมีรายได้ มีการหมุนเวียนของเงินในชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม อีกด้านหนึ่งด้านสุขภาพกลับเป็นพื้นที่เสี่ยงของการบริโภคอาหารเกินความต้องการของเด็ก

“...ถ้าเป็นมอเตอร์ไซค์มาเค้าไม่เสียเงินค่าที่ แต่ถ้าต้องจอดเป็นล้อๆ อย่างเราก็เสียเงินค่าที่ แบบนั้นเค้าไม่เสียหรอก เค้าไปได้เรื่อยๆ โยกย้ายไปที่อื่นเค้าก็ไม่เสียนะ ของเรามันอยู่ที่เดียว เราก็ต้องเสียให้เขา... ไม่มีหน่วยมาดูแลควบคุมเรา....ถ้าขาย ขายดีทุกคนตรงนั้น ไม่มีที่แล้วตรงนั้น แย่งกัน รายปี ปีละ 200 บาท แล้วเทศบาลก็เก็บวันละ 5 บาท เรื่องที่คุยกัน... โดยมากจะไม่คุยหรอก คุยแบบสนุกเฉย ๆ แต่ว่าบางครั้งเขาก็บอก วันนี้ขายไม่ดีเลย แต่เรื่องถามเราก็ไม่ได้ถามซักที อย่างไม่ได้ก็สองร้อยสามร้อย ...”

สัมภาษณ์แม่ค้ากระเพาะปลา เมษายน 2551

“...ของห้ามซ้ำ เราคุยกัน แม่ค้าคุยกัน ก็คุยกันไง ถ้าของซ้ำกันหลาย ๆ เจ้า มันก็เหลือ ก็คุยกัน ถ้าจะมาขายของซ้ำ ก็อย่ามาขายเลยนะ เพราะของมันจะเหลือ ก็ว่าอย่างนี้แหละ ถ้าเอาอย่างอื่นมา เด็กก็จะกินอย่างนู้นอย่างนี้ ก็จะไม่ซ้ำกัน...”

สนทนากลุ่มแม่ค้า เมษายน 2551

แต่สภาพการขายของแม่ค้าไม่เท่ากัน เพราะบางคนขายไม่ดี เพราะผลกระทบจากเศรษฐกิจหลักของสังคมค่าลงทุนที่มากขึ้น ราคาที่ต้องเป็นมิตรกับเด็ก ๆ

“..... ถ้าเหลือ ก็ให้หมาก็มี สามถุง ห้าบาทอย่างนี้ บางทีสามบาทยังไม่กินเลย สามบาทก็ยังไม่กิน ของเดี๋ยวนี้ก็แพง แล้วต้องหาทุนทุกวัน ได้ 120 บาท... ไม่กำไรหรอก เราขายน้อยแต่ขาดทุนก็ไม่ขาด แต่มันก็ได้้น้อย ...ไม่กี่บาท ได้แค่พอซื้อข้าวไปกิน ได้วันละร้อยกว่าบาท แต่ดีกว่าอยู่เฉยๆ คิดอย่างนี้แหละ ...อยู่เฉยๆ มันก็ไม่ได้ค่ากับข้าวเนาะ ...ตามหลักแล้วต้นทุน ทั้งลงแรงแล้วมันไม่คุ้มนะ วันหนึ่งได้แค่วันละร้อยกว่าบาท ทั้งตาก

แดดอีก ทำทั้งวัน ก็เอาที่วัดที่สุดที่ให้นักเรียนกิน อะไรแบบนี้แหละ เอาแบบดีๆ อันไหนที่
 ข้าๆเราก็ไม่เอาเพราะไม่ใช่ที่เราจะขายแต่นักเรียนอย่างเดียว ขาจรเราก็มี...แต่ไอ้ออ้ยมันขายของ
 ทอด กำไรมันน้อย น้ำมันก็ใกล้หมดแล้ว ลูกขึ้นเท่าไร ของแพง ...ยิ่งช่วงนี้ยังว่าโรงเรียนปิด
 เทอมนะ หมูโลละร้อยยี่สิบ ข้าวถึงหนึ่ง 300 ข้าวข้าวนะ...ข้าวธรรมดาเพิ่งขึ้นมาก็ ลีดละ สิบ
 หกบาทรีเปลา?...ก็ใช่ ถึงหนึ่งตก 180 นะก่อนปิดเทอม แล้วขึ้นมาถึง 300 แล้วไปขาย ห้าบาท หมูก็
 แพง ข้าวก็แพง ตามหลักแล้วมันไม่คุ้มเลย...”

สนทนากลุ่มแม่ค้า เมษายน 2551

“...ถ้าวันละ 50 บาทอยู่ไม่ได้หรอก วันละ 100 ก็อยู่ไม่ได้
 จริงมั๊ย... ผมวันหนึ่งผมได้ 200 300 ก็จริง มันก็ต้องมาเจียดวันเสาร์-อาทิตย์ วันหยุด เฉลี่ยเดือนหนึ่งแล้ว
 20 วัน 18 19 วันหยุด ที่นี้เราอาศัยว่าประหยัด เมียหาได้ ลูกก็หาได้ เราก็ประหยัด ปิดเทอมบางทีผมก็ไป
 เอาข้าวบ้านพี่สาว บ้านพี่สาวทำนา...”

สัมภาษณ์พ่อค้าขายของเล่น เมษายน 2551

(2.2) กลวิธีการค้าขาย ด้านกลไกราคา ลักษณะลูกค้า

(2.2.1) กลไกราคา สินค้าหน้าโรงเรียน: ราคาถูก
 หลากหลาย ได้เยอะ อร่อย พึงได้ ลักษณะอาหารมีทั้งอาหารและเครื่องดื่ม ราคาขึ้นละ 5 บาท ถึง
 10 บาทและสามารถสั่งเพิ่มพิเศษได้ตามสั่ง ปริมาณอาหารเมื่อเปรียบเทียบกับราคาแล้วไม่แพง และ
 สินค้าขายดีคือน้ำ ส่วนอาหารที่ขายได้ดีคือ กระเพาะปลา กว๊ายเตี๋ย และขนมโตเกียว

“.....ก็มีของทอด กว๊ายเตี๋ย กระเพาะปลา ยำ
 แล้วก็ขนมลูกชุบ ข้าวมันไก่ก็มีสองเจ้า โตเกียว ขนมปัง น้ำเป็นหลัก น้ำมี 4 เจ้า พวกน้ำเป๊ปซีนะ
 โตเกียว 2 เจ้า แต่น้ำนี้ขายดี ...แก้วละ 5 บาท...ได้เยอะกว่าในโรงเรียนนะ ถุงละ 5 บาท เต็มเลยนะ ของ
 นอกโรงเรียนจะถูกกว่าในโรงเรียน อย่างน้องไก่ น้องละ 5 บาท ในโรงเรียนเท่าไรนะ น้องละ 10 บาท
 ...ร้านน้ำ น้ำขายดีสุด กว๊ายเตี๋ยก็ขายดีนะ เพราะอยู่เป็นหลักเป็นแหล่ง แล้วก็โตเกียว ...ลูกค้าโตเกียวนี้
 ทุกระดับแหละ ...โตเกียวขาจรเยอะ ของเล่นนี่จะเป็นเด็ก เด็ก...”

สนทนากลุ่มแม่ค้า เมษายน 2551

“... เด็กมากินข้างนอกหมดนะ ...ก็เหมือนเป็นที่
 พึ่ง ข้างนอกอร่อยเขาก็กินเป็นแถว ข้างในไม่ค่อยกินหรอก...ราคา 5 บาท ยำนี้ถุงละ 5 บาท
 กระเพาะปลา 5 บาท เด็กบางคนมันกิน 10 บาท แต่ 5 บาท มันก็เหนื่อยเดียว นิดหนึ่ง ใส่ น้ำตาล น้ำปลา
 พริก มันใส่เต็มที่เลย น้ำตาลนี่ใส่ยังกะจะเอาไปเชื่อม เขาไม่ชิมก่อนเลยนะ ใส่เลย แต่กินกันดี มาซื้อทุก
 วัน...”

สัมภาษณ์แม่ค้ากระเพาะปลา เมษายน 2551

(2.2.2) ลักษณะลูกค้า ลูกค้าน้ำโรงเรียน: ทุกเพศ ทุกวัย ลูกค้าจะมีหลายประเภททั้งชาจรและขาประจำและขึ้นอยู่กับช่วงเวลา โดยพ่อค้าแม่ค้าจะเริ่มออกมาตั้งแผงประมาณบ่ายโมงถึงบ่ายสอง เมื่อเสียงกริ่งหมดเวลาเรียนลูกค้าจากโรงเรียนก็จะทะลักออกมา เมื่อชุดแรกผ่านไป รถสองแถวและรถรับส่งนักเรียนซึ่งไปรับนักเรียนจากหลายโรงเรียนจากด้านในเมืองก็มาจอดรอรับนักเรียนหน้าโรงเรียนนักเรียนจากโรงเรียนอื่นซึ่งอาศัยรถโดยสารนักเรียนเพื่อรอรับนักเรียนในโรงเรียน ก็พากันซื้ออาหารรับประทานกันอย่างอ้อยอิ่งไม่เว้นญาติหรือผู้ปกครองที่มารับลูกหลานก็มาซื้ออาหารบริเวณนี้รับประทาน แม้แต่ครูในโรงเรียน เพราะอาหารมีรสชาติอร่อยและราคาขอมเยา

“.....ลูกค้า ก็มี (นร.จาก) ศรีมงคล เมตตา ทิพยาฯ ไม่เท่าไรหะ ที่มากินนะ ศรีมงคล เมตตา แต่...เห็นชัดๆ ก็มี โตเกียวกับยำ กระเพาะปลาป่าดิม พอโรงเรียนเล็กคูรูเลย พอ 4 โมงครึ่งปั๊บ ก็โรงเรียนนี้หมดละ เป็นเจ้าอื่น พอเจ้าอื่นมารู้เลย 4 โมงครึ่งหมดแหละ...อย่างของเมียเนี่ย 4 โมงครึ่งมา บางทีอย่างสมมติวางไว้ 4 ชั้น ไข่มะ ...ผดุงวิทย์มาก็ชั้นหนึ่ง อีก 3 ชั้นเนี่ย ของโรงเรียนอื่นทั้งนั้นแหละ มารอบ 5 โมงเย็นมั่ง อะไรมั่ง ส่วนรถสองแถวมาเดี๋ยวนี้เขาหิวก็กินด้วย คนขับรถนะ เห็นก็แวะกิน เห็นลูกใจ 5 บาทเขาก็เลยแวะกิน...”

สัมภาษณ์พ่อค้าขายของเล่น เมษายน 2551

“...ร้านน้ำ น้ำขายดีสุด กว๊ายเดียวก็ขายดีนะ เพราะอยู่เป็นหลักเป็นแหล่ง แล้วก็ของตายกเนอะ ไข่ ๆ แล้วก็โตเกียว ...ลูกค้าโตเกียวนี้ทุกระดับแหละ แต่ว่าตายกเนี่ยนักเรียนนะ...โตเกียวชาจรเยอะ ของเล่นนี่จะเป็นเด็ก เด็ก...] นักเรียนทุกโรงเรียนแหละเนาะ เพราะแกขายเยอะนะ ... เด็กที่ขึ้นรถรับส่งแหละ วังจันเหอะ ทุกโรงเรียนแหละ โดยรวม กว๊ายเดียวก็ขายดี กว๊ายเดียวขายดีกนะ... ตึกตานะ ขายดี ทำเป็นชั้น เป็นชั้นๆ..ขายได้ทั้งลูกค้า ทั้งนักเรียน โดยรวม ลูกค้าเค้าก็นักเรียน โรงเรียนเมตตา มั่ง อะไรมั่งเนาะ ...นักเรียน ทุกชั้นแหละ เพราะขนมเค้าขายแบบขนมทั่วไป ขนมเด็กน้อยก็มี ของเล่นอนุบาลก็มี...ไอ้ที่ขายได้ก็จะมีพวกน้ำอัดลม ของเล่น แล้วก็อาหารพวกที่เป็นถ้วยเล็กๆนะ ส่วนพวกอ้วนๆจะกินพวก โตเกียว ไก่ทอด...มันจะเน้นของอ้วนไว้ก่อนแหละพวกนี้ ไอ้คนผอมมันกลัวอ้วน มันก็ไม่กินของที่กินอ้วน... ก็ถ้ามันกินเยอะ แล้วก็พวกของมันๆ อย่างนั้นแหละ กินข้าวก็บางคนหนึ่งจาน ถ้าสามจานละ อ้วนมัย...”

สนทนากลุ่มแม่ค้า เมษายน 2551

(2.3) การควบคุมคุณภาพสินค้า การจัดการของพ่อค้า มีสองด้านคือ ด้านอาหารปลอดภัย และขยะ เนื่องมาจากการใช้พื้นที่หน้าบ้านเอกชน และมีหนังสือคำสั่งจากเทศบาลให้รักษาความสะอาดและเก็บขยะ นอกจากนี้แล้ว เรื่องคุณภาพอาหารเน้นเรื่องความปลอดภัยอาหารที่ต้องสุกสะอาดไม่มีสิ่งเจือปน และของเล่นก็ไม่มีสีที่อันตราย โดยมีแม่ค้าเพียงไม่กี่คนที่ผ่านการอบรมจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของเทศบาล

“...ดูแลเรื่องความสะอาด...เรื่องสะอาดนี้ไม่ต้องห่วงทำ ร้อน ๆ ด้วย อย่างร้อน ๆ... ทำร้อน ๆ ด้วยความสะอาดทั้งนั้นแหละ...มันก็ร้อน... ของเหลือไม่เคยขาย กิน ฟรุ้งนี้เข้าล้างหม้อใหม่ หมกก็หอมค ถ้าไม่หมกก็คือกิน... ใส่หมวกใส่เอี๊ยม ทุกอย่าง หมวกกับเอี๊ยมนี่คือ พอถึงเวลานี้ใส่เลย คือทำให้เคยตัว... เข้าอบรม นี่คือเข้าอบรมละ ใส่หมวก ล้างมือให้สะอาดอย่างนี้... เทศบาลอบรมให้ มีเทศบาล อบรมครั้งหนึ่งพ่อค้า หน้าโรงเรียนนี่คือไม่ได้ไป ไปคนเดียว แต่ไม่ได้ไปก็ซื้อ ทำเอง ใส่กันเอง... แต่ส่วนมากหน้าโรงเรียนคือไม่ได้อบรม เราให้ใส่ เขาก็ใส่มั่ง ไม่ใส่มั่ง ...”

สัมภาษณ์แม่ค้าขายก๋วยจั๊บ เมษายน 2551

(2.4) การเอาตัวรอดของพ่อค้า การปรับตัวของพ่อค้าแม่ค้า เพื่อการได้ขายหน้าโรงเรียน การขายของหน้าโรงเรียนของพ่อค้าแม่ค้า ไม่ใช่เรื่องที่ย่ายนักรเพราะมีการจ้องมองจากส่วนต่าง ๆ ที่มองว่าการขายของหน้าโรงเรียนเป็นสาเหตุหนึ่งของปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพเด็ก เช่นของเล่น และอาหาร สถานการณ์ที่ถูกจับจ้องนี้พ่อค้ารู้ตัวดีจึงพยายามหาทางออกเพื่อให้ชีวิตตนเองและครอบครัวดำเนินต่อไปได้ โดยพยายามทำตามคำสั่งและระเบียบเทศบาลซึ่งเป็นหน่วยงานที่อนุญาตให้ค้าขายได้ และเลือกสินค้าที่คิดว่าปลอดภัยแก่ลูกค้ามากที่สุดเท่าที่พ่อค้าแม่ค้าคิดได้

“...คล้ายกับว่าเราหากินกับเด็กต้องระวังอยู่แล้ว ถ้าไม่ได้ อะไร อย่าลืมว่าให้เด็กซื้อกิน สายตาผู้ใหญ่ก็เยอะ คนเดินตั้งแต่นายพล ยังข้าราชการเดินผ่านหมดนะ...ลูก ผดุงวิทย์ก็รู้อยู่แล้วเป็นลูกข้าราชการ 80% นี่ผมก็รู้อยู่คนเราทำอะไรต้องระวังอยู่แล้ว... คนเราก็คือว่าหากินอยู่อย่างนี้ พูดยากก็คือหน้าบ้านเขานะ เราทำไม่ดีก็อยู่ไม่ได้หรอก... ไม่ใช่เสียเงินเทศบาลแล้ว รายปีเสียแล้ว รายวันเสียแล้ว ไม่ใช่หน้าที่ของเรา...ความรู้สึกเป็นกังวลตลอด มันไม่เหมือนกับคนมีเงินเดือนกิน... อันไหนที่เป็นอันตรายเราก็คงจะไม่หยิบเอามา สิ่งไหนที่รัฐบาลเขาทำรัฐบาลบอกว่าอันไหนไม่มีเขาก็จะไม่นำมาทำมาขาย ยกเว้นจะเป็นพวกของเล่นที่พัฒนาเด็ก...เราก็คงต้องตามไป เราก็คงหาของอย่างนั้นมาขาย แต่เดี๋ยวนี้มันก็จะส่งมาตามร้าน ถ้าเราไปซื้อที่อื่นก็ไม่คุ้มกัน ...”

สัมภาษณ์พ่อค้าขายของเล่น เมษายน 2551

1.4.2 อาชีพและรายได้ ประชาชนในพื้นที่ศึกษา สามารถจำแนกเป็นสามกลุ่มอาชีพใหญ่ ๆ คือ อาชีพค้าขาย พบร้อยละ 50 ในเขตชุมชนสุริยะและร้อยละ 27 ในเขตชุมชนมรดก รองลงมาคือ อาชีพรับจ้าง และทำงานรัฐวิสาหกิจ และกลุ่มที่สามคืออาชีพรับราชการ ทำงานบ้าน และข้าราชการบำนาญ อาชีพค้าขายเป็นรายได้หลักของครอบครัว การค้าขายสามารถทำได้ทั้งปี ลักษณะการค้าขายมีทั้งค้าขายในร้านค้าและตลาดหรือแผง ทั้งที่ตั้งอยู่กับที่และเคลื่อนที่ นอกจากนี้กลุ่มนี้มีที่ดิน และรายได้จากการให้เช่าบ้านเช่า ร้านค้า แก่คนที่อพยพมาจากพื้นที่อื่น ๆ ได้พักอาศัยเพื่อทำการค้าขาย กลุ่มนี้จึงจัดเป็นกลุ่มที่มีฐานะดีในชุมชน

1.5 การเมือง: บนความแตกต่างหรือแตกแยก ประเด็นการเมืองในพื้นที่ที่มีประเด็นสำคัญซึ่งประกอบด้วย นโยบายการบริหาร และข้าวการเมือง

1.5.1 นโยบายการบริหาร พื้นที่ศึกษาอยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลเมือง ซึ่งพื้นที่นี้ขึ้นเป็นเทศบาลเมืองเพราะรายได้ มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เทียบเท่าอำเภอเมือง นโยบายเน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก เพราะมุ่งเป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของจังหวัด มีความได้เปรียบของที่ตั้งที่เป็นจุดผ่านทางคมนาคมและพื้นที่เศรษฐกิจ พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางการเกษตร รวมถึงการท่องเที่ยว จึงทำให้ชุมชนและเมืองมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง

1.5.2 ข้าวการเมือง ข้าวการเมืองสำคัญในชุมชนมี 2 ข้าวใหญ่ สลับกันดำรงตำแหน่งการเมืองในพื้นที่ที่มีการสลับเปลี่ยนไปตามวาระการเลือกตั้ง เทศมนตรีคนก่อนอยู่ในตำแหน่งสองสมัยและสลับเปลี่ยนในการเลือกตั้งสมัยนี้ ซึ่งปัจจุบันในปี 2552 กำลังจะหมดวาระ นายกเทศมนตรีคนปัจจุบันเป็นมารดาของสมาชิกสภาจังหวัดและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นบุตรคนสุดท้องของเขตพื้นที่ แต่ปัจจุบันทำงานฝ่ายค้านในระดับชาติ ลักษณะการแข่งขันทางการเมืองมีความรุนแรงสูง การดำเนินการต่างๆมีนัยแฝงด้านการเมืองควบคู่ ฐานการเมืองใช้กลไกอาสาสมัครสาธารณสุขและกรรมการชุมชน เป็นหัวคะแนนในชุมชน การแข่งขันทางการเมืองแทรกทุกระดับและองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างผู้บริหารเทศบาลและผู้บริหารโรงพยาบาล เนื่องจากโรงพยาบาลมีความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มข้าวอำนาจเก่าของนายกเทศมนตรีคนก่อน และนอกจากนี้คนสนิทของผู้บริหารโรงพยาบาลยังเป็นคู่แข่งทางการเมืองกับบุตรชายคนสุดท้องของนายกเทศมนตรี ดังนั้นการทำกิจกรรมด้านสุขภาพที่ต้องทำงานประสานงานกันจึงเกิดบรรยากาศที่อึดอัดและหวาดระแวง เนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่เป็นข้าราชการประจำต้องทำงานสอดคล้องกับนโยบายผู้บริหาร วิธีการทำงานจึงมีแบบแผนที่เป็นทางการมากต้องผ่านการพิจารณาจากนายกเทศมนตรี

1.6 สาธารณสุข: สุขภาพที่เลือกได้ ระบบการดูแลสุขภาพของคนในชุมชน มีประเด็นนำเสนอทั้งประเด็นสองกลุ่มคือผู้รับบริการและผู้ให้บริการ

1.6.1 กลุ่มผู้รับบริการ มีสองกลุ่มหลักคือ กลุ่ม 3-5 ปี และกลุ่มประชาชนทั่วไปซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.6.1.1 สุขภาพของกลุ่มเด็กอายุ 3-5 ปี การเจ็บป่วยและการดูแลสุขภาพ การเจ็บป่วยของเด็กที่พบบ่อยในพื้นที่คือ ไข้หวัด ภูมิแพ้ มีน้ำมูก ท้องเสียถ่ายเหลวหรือท้องผูก แหล่งบริการสุขภาพของครอบครัวที่มีฐานะดีจะเลือกใช้บริการที่โรงพยาบาลเอกชนหรือคลินิกทั้งในและนอกพื้นที่ ด้วยเหตุผลคือบริการเอกชนหรือคลินิกมีบริการที่ดี สะดวก รวดเร็ว และมีแพทย์

ประจำตัวทำให้รักษาแล้วหาย ส่วนครอบครัวที่ยากจนจะไปใช้บริการที่โรงพยาบาลรัฐหรือสถานีนามัย หรือหากเจ็บป่วยไม่มากครอบครัวจะดูแลเองโดยซื้อยาจากร้านขายยา

“...ป่วยมีบัตร(ประกันสุขภาพ) ...ไปโรงพยาบาล นามัย นามัยท่ามะกล้วย ส่วนมากจะไปแค่อนามัย บ่ได้ไปโรงพยาบาล ..ก็เป็นไข้ เป็นนั้น ...”

สัมภาษณ์แม่คีน่า 20 มี.ค. 2551

“เวลาป่วย ก็จะซื้อยามาให้กิน เช่น ถ้าเป็นไข้ธรรมดา ก็จะซื้อพวกซาร่า มาให้กิน ก็จะซื้อที่ร้านเภสัช โอ๊ค เพราะเขาจะดูแลดี ตรวจให้ด้วย ชั่งน้ำหนัก วัดความดันและเห็นแก่เป็นคนเรียนเก่ง และก็จะมียารักษาด้วย เพราะเป็นเภสัชเหมือนกัน...”

สัมภาษณ์แม่เหล็ก 8 มี.ค. 2551

“...สุขภาพ ไม่ค่อยเจ็บป่วย ส่วนมากก็เป็นหวัด ไปหาหมอ คลินิก หมอวี เขาเลี้ยงง่าย แค่มียาคุมอย่างเดียวอยู่ เขาจะเป็นคนไข้ประจำหมอไพลีธู ตอนนั้นประมาณ 4-5 เดือน ไปผ่าจู้เยี่ยวแล้วปลายป่องเลยไปกรีดหนังแล้วเย็บ...”

สัมภาษณ์ปู้บาร์ 19 พฤศจิกายน 2551

“...เจ็บป่วย ไข้หวัดลงกระเพาะ ส่วนมากก็ฉีดยาขึ้น ...หมอสายนต์...ใน 1 ปี ตั้งแต่เลี้ยงลูกมาก็จะเป็นไข้หวัด ไวรัสลงกระเพาะ ... พ่อดูแลเอง เรื่องการจัดยา...”

สัมภาษณ์พ่อญาญา 11 มี.ค. 2551

“...ซื้อเอาซื้อร้าน ๆ ยาตัวนี้ยาก็คือ ยีห้อคือ พวกยาแก้หวัด ลดน้ำมูกอะยังอย่างเนี้ย เพราะไปเดินกินยาตัวนี้หาย แต่ว่าเรากะบ่มีกให้กินบ่यरอก ยกเว้นบ่สำบายเปลี่ยนเป็นซูลิดีนมัง เพราะซูลิดีนเป็นยาแก้แพ้ลดน้ำมูกมันยังมันบ่หละ เกิดลูกเขาเป็นส่วนใหญ่บ่ได้ไปหาหมอถ้าเป็นบ่หนักดูแลกันเองปวดหัว ตัวร้อน เราหาให้ลูก ยาพารา พารา เตรียมไว้บ้านของเด็ก พอมีมื่อวานนี้ ๆ กับวันนี้ ๆ อยู่ ๆ เขาท้องเสีย มื่อวานนี้กับมาถ่ายเป็นน้ำ ๆ ทุกทีนี้ลูกชายถ่ายตอนประมาณบ่ายสองถึงบ่ายสามเขาจะเป็นเวลาปกติเขาตอนเช้าบ่เคยมีแต่มีมื่อเช้านี้มื่อถ่ายเป็นน้ำ...”

สัมภาษณ์แม่ขนุน 24 พฤศจิกายน 2550

“...เอ้าก็ขอยานามัย ว่าเป็นไข้หวัดอะยัง ๆ ธรรมดา ไปอนามัย หมออยู่ใกล้เคอะหละหนอ โดยมากก็ไปนี่หละ ยาคอน้ำยาขวดคนะสองขวดก็ยังบ่พอกินเคอะหละเป็นพร้อมกันสามคนอะ...ส่วนมากจะเป็นไข้ เป็นหวัด ไอ้อย่างเนี้ยบ่ได้หนักหนานะกะแบบไปขอแค่ไป ไปขอยาแค่ไปกันเป็นหนักนี้กะไปโรงพยาบาล...”

สัมภาษณ์ยายสวน 12 พ.ย.2551

1.6.1.2 สุขภาพประชาชนทั่วไปของชุมชน

1) การเจ็บป่วย จากข้อมูลการสำรวจภาวะสุขภาพของชุมชนพบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 70 ไม่มีโรคประจำตัว มีกลุ่มคนพิการร้อยละ 2.6 ประชาชนมีโรคประจำตัวที่พบมากที่สุดคือ ความดันโลหิตสูง รองลงมาคือ กลุ่มกระดูกและข้อ และเบาหวาน พบร้อยละ 11.54 7.13 และ 4.86 ตามลำดับ โดยกลุ่มอายุที่เริ่มพบโรคความดันโลหิตสูงและเบาหวานพบในกลุ่มอายุ 20-39 ปี ขึ้นไป และเพิ่มขึ้นตามอายุ แต่กลุ่มกระดูกและข้อพบได้ทุกกลุ่มอายุแต่จะพบมากเมื่ออายุเพิ่มขึ้น และพบมากในกลุ่มผู้สูงอายุ การส่งเสริมสุขภาพของประชาชนโดยการออกกำลังกาย การใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย พื้นที่ในชุมชนเป็นร้านค้าซึ่งเรียงรายติดถนนทุกเส้น จากการสำรวจพฤติกรรมกรรมการออกกำลังกายของคนในชุมชนพบว่า ส่วนใหญ่มีการออกกำลังกาย ร้อยละ 77

สถานที่หรือแหล่งสำหรับออกกำลังกายพบว่ามี ทั้งในบ้านและนอกบ้าน ในบ้านอาจเป็นศาลา หรือพื้นที่ส่วนหนึ่งซึ่งตั้งเครื่องออกกำลังกาย ส่วนสถานที่ออกกำลังกายนอกบ้านคือ สวนสาธารณะ ลานหน้าว่าการอำเภอ ชมรมกีฬาในเทศบาล และห้องประชุมของโรงเรียนหรือลานกีฬาในโรงเรียน หรือบนถนนที่เชื่อมต่อจากชุมชนในเมืองไปพื้นที่อื่น ๆ แล้วแต่ชนิดของกีฬา

ประเภทกีฬา แบ่งตามวัยและเพศ พบว่า หากเป็นเพศหญิงวัยกลางคนถึงผู้สูงอายุใช้การออกกำลังกายโดยการรวมกลุ่ม อาทิ เดินแอโรบิค หรือรำกระบอง ซึ่งสถานที่มีสองแหล่ง คือลานหน้าว่าการอำเภอและห้องประชุมของโรงเรียนเทศบาล ส่วนเด็กชายจะเล่นมีสนามกีฬาในโรงเรียนหรือสนามกีฬาน้ำหน้าว่าการอำเภอ ส่วนหนึ่งใช้พื้นที่ที่สวนสาธารณะของเทศบาลซึ่งอยู่ไกลจากชุมชนเล่นเครื่องเล่นที่จัดไว้ ซึ่งมีทั้งของเด็กและของผู้ใหญ่ แต่อย่างไรก็ตาม คุณภาพเครื่องเล่นและความปลอดภัยของพื้นที่ยังเป็นประเด็นที่คนในชุมชนไม่เลือกออกกำลังกายในสถานที่แห่งนี้

การออกกำลังกายของเด็ก เด็กจะออกกำลังกายโดยการเล่น โดยการเล่นและออกกำลังกายจะอยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ ประเภทการเล่นหรือออกกำลังกายที่เด็กทำคือ การวิ่งเล่น การปั่นจักรยาน เล่นเครื่องเล่น สนามเด็กเล่น การเล่นนี้มีผู้ร่วมเล่นทั้งรุ่นพี่ที่เป็นเพื่อนบ้านและพ่อแม่หรือคนในครอบครัว สถานที่เล่นคือบริเวณในบ้านและถนนรอบบ้าน แต่ในครอบครัวที่มีพื้นที่ว่างเล็กๆ จะใช้ลานหน้าบ้านหรือลานในชุมชน

เวลาการออกกำลังกายมีสองช่วงคือเช้ามืดและช่วงเย็น โดยช่วงเช้าประชาชนส่วนหนึ่งใช้พื้นที่บริเวณหน้าว่าการอำเภอหรือใช้ถนนในชุมชนวิ่งออกกำลังกายหรือปั่นจักรยาน ส่วนใหญ่กิจกรรมการออกกำลังกายเกิดขึ้นในช่วงเย็น

2) การเลือกใช้บริการสุขภาพ การดูแลสุขภาพเมื่อเจ็บป่วย การใช้บริการด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่ใช้บริการของเอกชน ทั้งโรงพยาบาล คลินิกเอกชนและร้านขายยา เนื่องจากรวดเร็ว สะดวก เพราะประชาชนมีอาชีพค้าขายไม่พร้อมที่จะรอเพื่อรับบริการในสถานบริการของรัฐ ซึ่งการดูแลตนเองเมื่อเป็นน้อยจะซื้อยากินเอง หากมีอาการรุนแรงมากจะไปรับบริการในคลินิกหรือโรงพยาบาลเอกชนทั้งในพื้นที่และจังหวัดใกล้เคียง ประชาชนส่วนหนึ่งซึ่งมีฐานะปานกลางถึงยากจนจะใช้บริการที่ศูนย์สาธารณสุขและโรงพยาบาลของรัฐ

1.6.2 ผู้ให้บริการ ผู้ให้บริการสุขภาพมีทั้งเอกชนและรัฐบาล ภาคเอกชนประกอบด้วย โรงพยาบาลเอกชน คลินิกและร้านขายยา ซึ่งมีกระจายทั่วไป มีผู้มารับบริการอย่างหนาแน่น ส่วนหน่วยบริการสุขภาพของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ โรงพยาบาลชุมชนและศูนย์สาธารณสุข กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมที่ทำงานร่วมกันในการดูแลสุขภาพประชาชน ทั้งการดูแลระดับปฐมภูมิ ทุติยภูมิและการส่งต่อ

2. บริบทที่ช่วยจัดการอ้วน

คือโครงสร้างทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย การศึกษา ความสัมพันธ์ในสังคม และทุนทางสังคม

2.1 การศึกษา

พื้นฐานการศึกษาของคนในชุมชนทั้งสองชุมชนคือชุมชนสุริยะและมรกต (นามสมมุติ) พบว่า อยู่ในระดับ มัธยมศึกษา แต่ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่รอบเมืองส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา เนื่องจากคนในเขตเมืองส่วนใหญ่มีเชื้อสายจีน ซึ่งมีศักยภาพในการส่งลูกศึกษาต่อและในอดีตคนวัยกลางคนจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาประกอบอาชีพค้าขาย แต่ปัจจุบันกลุ่มเด็กรุ่นหลานจะมีการศึกษาสูงระดับปริญญาตรีและสูงกว่า คือปริญญาโทและเอก แต่กลุ่มที่อาศัยรอบนอกเป็นกลุ่มที่อพยพมาและทำงานรับจ้าง การศึกษาของคนส่วนใหญ่นี้ส่วนใหญ่ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

2.1.1 โรงเรียน ในชุมชนสุริยะเป็นชุมชนที่ไม่มีที่ตั้งของโรงเรียน มีแต่อาคารพาณิชย์และบ้านหรือร้านค้า โรงเรียนในชุมชนที่ศึกษาจึงเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในอีกชุมชนหนึ่งคือชุมชนมรกต มีจำนวน 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนมรกตและโรงเรียนธำรงวิทย์ รับนักเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาล ถึงมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนทั้งสองเป็นโรงเรียนเอกชน แต่โรงเรียนมรกตเกิดจากสมาคมชาวจีน

เป็นผู้ก่อตั้งแต่โรงเรียนธำรงค์วิทย์เป็นโรงเรียนเอกชนที่มีผู้ได้รับการอนุญาตรายเดียวมีผู้บริหารเป็นครู

2.1.2 การเลือกโรงเรียน ชุมชนส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนตามแต่เงื่อนไขของครอบครัว และเด็ก และหากกล่าวถึงโรงเรียนในเขตเทศบาลเมืองทั้งหมดมีถึง 8 แห่ง ซึ่งมีสังกัด 3 แห่งคือ โรงเรียนสังกัดเทศบาล 3 แห่ง สังกัดเอกชน 4 แห่ง และสังกัดกรมสามัญศึกษาอีก 1 แห่ง

ลักษณะการเลือกสถานที่เรียนของคนในชุมชนมีลักษณะการเลือกคือ คนที่มีฐานะปานกลางถึงดี จะเลือกส่งลูกเรียนโรงเรียนเอกชนทั้งในอำเภอหรือส่งเรียนในโรงเรียนในตัวจังหวัด และในพื้นที่ศึกษามีวิธีการเลือกเข้าโรงเรียนเอกชนตามระดับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยผู้ที่เป็นข้าราชการส่งลูกเข้าโรงเรียนที่มีผู้บริหารเป็นแพทย์ ส่วนกลุ่มผู้ปกครองที่เป็นพ่อค้า หรือข้าราชการที่ต้องการเน้นวิชาการส่งเข้าเรียนโรงเรียนที่มีผู้บริหารเป็นครู ส่วนกลุ่มพ่อค้าที่เป็นพ่อค้าย่อยที่อพยพมาจากพื้นที่อื่นจะส่งเข้าโรงเรียนที่มีค่าเล่าเรียนถูกกว่าโรงเรียนเอกชนทั้งสองแห่ง ซึ่งมีอยู่ 2 แห่ง และโรงเรียนของเทศบาล จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นการวิจัยพบว่านักเรียนที่เข้ามาศึกษาในโรงเรียนของเทศบาลส่วนใหญ่เป็นเด็กนักเรียนนอกเขตเทศบาล

นอกจากการเรียนในเวลาปกติแล้วนักเรียนชั้นอนุบาลประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษาในพื้นที่นี้มักเข้าเรียนพิเศษกับครูซึ่งเปิดเป็นสถานที่เรียนพิเศษทั้งที่บ้านครูเองหรืออาคารพาณิชย์ในชุมชน ซึ่งมีกระจายทั่วไป

2.1.3 ความสัมพันธ์ในชุมชน สามารถจำแนกเป็นสองกลุ่มคือกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ระหว่างสายเลือดและการแต่งงาน และกลุ่มที่ไม่มีความความสัมพันธ์ระหว่างสายเลือดและการแต่งงาน โดยกลุ่มที่ช่วยในการจัดการฮั่นคือ กลุ่มที่ความสัมพันธ์ระหว่างสายเลือดและการแต่งงาน คนในชุมชนมีทั้งคนไทยและคนไทยเชื้อสายจีน ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนจะเป็นกลุ่มก้อนที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดและการแต่งงานจะแน่นแฟ้น การตั้งบ้านเรือนของชุมชนไม่เมืลักษณะเหมือนกลุ่มบ้านชนบทที่อยู่ใกล้กัน แต่ในเมืองจะอยู่กระจายตามที่ตั้งของร้านหรือบ้านที่สร้างไว้ ฉะนั้นบ้านเพื่อนบ้านที่อยู่ติดกันจึงเป็นคนที่ไม่ใช่ญาติ นอกจากนี้พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับครูของลูกแน่นแฟ้น เนื่องจากพ่อแม่ต้องฝากลูกไว้ให้ครูดูแล สั่งสอน ทั้งเรื่องวิชาการและสังคม เป็นเวลาที่ยาวนานหลายปี บางครอบครัวนับได้ตั้งแต่เด็กเข้าอนุบาลเด็กเล็กจนถึงจบประถมศึกษา รวมประมาณ 10 ปี เรื่อยมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ถึงรุ่นลูกหลานเนื่องจากโรงเรียนแห่งนี้ให้บริการมานาน

2.1.4 ทุนทางสังคม ในชุมชนสำคัญ 2 ประเภทคือ ทุนที่เป็นองค์กร ได้แก่ หน่วยงานองค์กร จากภาคส่วนต่าง ๆ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน โรงพยาบาล และอื่น ๆ และทุนที่เป็นกลุ่ม คน

2.1.4.1 ทูทางสังคม ที่เป็นองค์กร ประกอบด้วย เทศบาล โรงเรียนและโรงพยาบาล

1) เทศบาล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่บริหารท้องถิ่นโดยเทศบาล ซึ่งมีฐานะเป็นเทศบาลเมือง เนื่องจากรายได้ของเทศบาลและจำนวนประชากรเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดให้ยกเป็นเทศบาลเมือง มีหน้าที่ในการดูแลประชาชนตามกฎหมาย กรอบอำนาจหน้าที่เป็นไปตาม พรบ. เทศบาล และมีนโยบายที่เป็นไปตามปัญหาความต้องการของพื้นที่ นโยบายของพื้นที่เน้นการกระตุ้นเศรษฐกิจ และการป้องกันภัยน้ำท่วมโดยการสร้างและปรับปรุงระบบท่อและเขื่อนป้องกันน้ำ

2) โรงเรียน พื้นที่ศึกษามีโรงเรียนเอกชน 2 แห่ง หนึ่งในสองเป็นโรงเรียนที่มีแนวคิดการกุศลเพราะเกิดจากการรวมกลุ่มของสมาคมคนจีน ส่วนอีกโรงเรียนเน้นการบริการที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการ (เป็นพื้นที่ที่เลือกเป็นพื้นที่วิจัย) ลักษณะของกลุ่มนักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนแตกต่างกัน โรงเรียนที่เน้นวิชาการเป็นเลิศส่วนใหญ่ครอบครัวที่มีฐานะปานกลางถึงสูง และคนในชุมชนเลือกส่งลูกเข้าเรียน ในขณะที่อีกโรงเรียนครอบครัวที่ส่งจะมีฐานะยากจน

3) โรงพยาบาล แหล่งประโยชน์ของคนในชุมชนมีทั้งจากภาครัฐท้องถิ่นและเอกชน ทั้งในและนอกพื้นที่ สถานบริการภาครัฐคือโรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลประจำจังหวัด หรือโรงพยาบาลรัฐในกรุงเทพฯ สถานบริการเอกชนได้แก่โรงพยาบาลเอกชนในชุมชน และนอกชุมชนจังหวัดใกล้เคียงเช่น พิษณุโลกและกรุงเทพฯ คลินิกเอกชน และร้านขายยา สถานบริการของเทศบาลคือศูนย์สาธารณสุขเทศบาล

การบริการสุขภาพ จังหวัดเพชรบูรณ์มีโรงพยาบาลของภาครัฐ ระดับจังหวัดและโรงพยาบาลชุมชนประจำอำเภอแต่ละอำเภอ ๆ ละ 1 แห่ง ซึ่งโรงพยาบาลระดับจังหวัดดูแลผู้ป่วยที่มีระดับความรุนแรงรับการส่งต่อจากโรงพยาบาลประจำอำเภอ นอกจากโรงพยาบาลรัฐแล้วในพื้นที่ศึกษายังมีโรงพยาบาลเอกชน 1 แห่ง และยังมีคลินิกเอกชนอีก 12 แห่ง (รายงานกิจการเทศบาล 2548) และหน่วยบริการสาธารณสุขเทศบาลอีก 1 แห่ง

โรงพยาบาลชุมชนในพื้นที่ ขนาด 90 เตียง ให้บริการผู้ป่วยด้วยแพทย์แผนปัจจุบันและแผนไทย (งานแพทย์แผนไทย) มีแพทย์ประจำและหมุนเวียนมาตลอดปี เน้นด้านการรักษาระดับปฐมภูมิ ทำงานเป็นเครือข่ายกับสสอ.และศูนย์สุขภาพชุมชนในอำเภอ เริ่มตั้งศูนย์สุขภาพชุมชนเพื่อดูแลประชาชนในเขตเทศบาลในปี 2551 ซึ่งเป้าหมายเน้นการส่งเสริมสุขภาพและทำงานเชิงรุกในพื้นที่เขตเทศบาล โดยการตั้งศูนย์สุขภาพชุมชนจัดสรรบุคคลากรจากฝ่ายส่งเสริมสุขภาพและฝ่ายสุขภาพิบาลและสิ่งแวดล้อม

ศูนย์สาธารณสุขเทศบาลเป็นหน่วยงานหนึ่งในกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม มีพยาบาลเทคนิคจำนวนหนึ่งคน (ปัจจุบัน 2552 ปรับเป็นพยาบาลวิชาชีพ) บทบาทการทำงานด้านสาธารณสุขทำงานสนองนโยบายของเทศบาลและทำงานประสานกับโรงพยาบาลชุมชนเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐ ส่วนงานบริการทั่วไปให้บริการรักษาเบื้องต้น การบริการคุมกำเนิด และปฐมพยาบาลดูแลการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่รุนแรง สืบเนื่องจากข้อตกลงระหว่างผู้บริหารเทศบาลกับโรงพยาบาลให้ทำร่วมกันกำหนดว่า โรงพยาบาลรับผิดชอบด้านการรักษาส่วนเทศบาลเน้นการส่งเสริมสุขภาพ ทำให้ผู้ป่วยส่วนใหญ่ไม่รับบริการที่ศูนย์สุขภาพของเทศบาล และจากฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้ประชาชนในเขตเทศบาลเลือกใช้บริการในสถานบริการเอกชน

4) องค์กรอื่น ๆ ในชุมชน ได้แก่ ศาสนสถาน ศาลเจ้าพ่อซึ่งเป็นสิ่งเคารพบูชาของประชาชนในพื้นที่และนอกชุมชน มีโรงเจซึ่งใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีงานศพและงานของชุมชนเช่นหน่วยเลือกตั้ง งานเทศกาลกินเจ หน่วยงานราชการต่างๆของอำเภอ ที่ว่าการอำเภอ ศาล สถานีตำรวจ สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน สมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้าน และสำนักงานของเอกชนเช่นธนาคารและสำนักงานบริษัท

2.1.4.2 ทูตทางสังคมที่เป็นคนและกลุ่มคน พื้นที่ศึกษาทั้ง 2 ชุมชนมีรูปแบบองค์กรดูแลชุมชนตามแบบบริหารของเทศบาลคือมีกรรมการชุมชนดูแล ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากนายกเทศมนตรี และมีคณะกรรมการชุมชนซึ่งเป็นทีมงานที่ทำงานร่วมกันมานานและสนิทสนมและนอกจากนี้พบว่า กรรมการชุมชนจะมีตำแหน่งอื่น ๆ ได้แก่ อสม. กรรมการกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน กลุ่ม อปพร. กองทุนเงินล้าน อพม. อสม. กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มกองทุนชุมชน SML สมาคมจีน กลุ่มร้านค้า มีสมาคมร้านค้าร้านประกอบการ ซึ่งรวมกลุ่มกันเพื่อทำงานร่วมกันในชุมชนและบางกลุ่มดำเนินงานร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

การทำกิจกรรมระดับชุมชนจะมีกลุ่ม ๆ หนึ่งที่ทำเกือบทุกเรื่อง ลักษณะการทำงานจะตามนโยบายของเทศบาล และหน่วยงานของรัฐที่สั่งมา กลุ่มคนที่ทำงานส่วนใหญ่มีฐานะปานกลาง มีกลุ่มที่มีการศึกษาสูงสุดคือปริญญาโท ความสัมพันธ์ของกลุ่มทำงานชุมชนเป็นเพื่อนสนิททำงานร่วมกันมานานและเป็นญาติ ประชาชนกลุ่มที่มีร้านค้าอาคารพาณิชย์ ส่วนหนึ่งไม่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเนื่องจากในช่วงกลางวันต้องค้าขาย อยู่หน้าร้านและการประชุมของคณะทำงานของเทศบาลและชุมชนจัดในเวลาราชการ คนที่จะมาเข้าร่วมส่วนใหญ่ในกิจกรรมของชุมชนจึงพบว่ามักเป็นกลุ่มกรรมการชุมชน อสม. การควบคุมของชุมชนใช้กลไกราชการ ท้องถิ่น ที่มีอยู่เป็นหลัก การควบคุมที่ไม่เป็นทางการทำได้เพียงบางกลุ่มที่อยู่ในตัวการเมืองเดียวกัน

สรุป บริบทชุมชนที่เอื้อให้เกิดอ้วนทั้งโครงสร้างทางกายภาพและสังคมและบริบทที่ช่วยจัดการอ้วนด้านโครงสร้างทางสังคม ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและสุขภาพของคนในชุมชน จะนำไปสู่การจัดการเพื่อการดูแลสุขภาพเด็กตามบทบาทภารกิจของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในบทต่อไปจะสะท้อนข้อมูลเชิงลึกระดับครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยสำคัญในการดูแลสุขภาพเด็ก เพื่อนำมาเป็นข้อมูลสำคัญต่อการจัดการที่ชัดเจนและมีความสอดคล้องกับสังคมวัฒนธรรม

